

Uzajamnost u kontekstu nejednakosti: majke imigrantkinje u briselskim vrtićima

Michel Vandebroek i Griet Roets

U projektima o različitosti u ranom odgoju i obrazovanju važno je pažljivo slušati što nam roditelji govore. Često nam neko čudno ili neobično pitanje može pomoći da promislimo vlastitu praksu i na temelju toga učimo. Iz ovog razloga kontekst različitosti i razlika pruža znatno više prilika za učenje od onog prosječnog i uobičajenog.

Prije gotovo deset godina VBJK Centar (Centre for Innovation in the Early Years/ Centar za inovacije u ranoj dobi) uočio je osobit paradoks. Novopridošli imigranti su tijekom prve godine dolaska trebali pohađati tečajeve socijalne integracije: tečajeve jezika, zapošljavanja i slično. Međutim, iako veliki broj imigranata ima malu djecu, suočavaju se s čekanjem na mjesto u vrtiću, koje često traje i više od godinu dana. No na prepuštanje brige o djeci ustanovama majke imigrantkinje često se vrlo teško odlučuju. Mnoge od njih su napustile svoju zemlju u potrazi za boljom budućnošću vlastite djece. Kako bi se ovaj paradoks prevladao, Komisija flamanske zajednice u Briselu (*Vlaamse Gemeenschaps Commissie*) je zajedno s VBJK-om pokrenula projekt s četiri inicijative¹. Kao prvo, tri vrtića u Briselu su rezervirala jedan broj slobodnih mjesta za djecu imigrantskih obitelji koje su pohađale tečajeve. Broj dostupnih mjesta ravnatelj vrtića je redovito dogovarao s organizatorima tečajeva. Druga inicijativa je bila da su četiri majke imale priliku educirati se i kvalificirati za posao asistentica u vrtićima. Treća i najvažnija inicijativa bila je da je tim vrtića intenzivno superviziran i potican u razvijanju prakse uvažavanja različitosti, s poseb-

nim naglaskom na uzajamno prilagođavanje vrtića i obitelji tijekom prvog tjedna prije i nakon prijema djeteta u vrtić, a sve s ciljem osiguranja lakše prilagodbe. Četvrtu inicijativu činilo je kvalitativno istraživanje na malom uzorku od pet majki imigrantkinja koje su intervjuirane kako bi se ispitala njihova očekivanja i iskustva: jednom prije nego što je dijete došlo u vrtić, drugi put nekoliko tjedana po dolasku i treći put nakon 5 ili 6 mjeseci korištenja usluga vrtića.

U tekstu koji slijedi nadovezat ćemo se na priče pojedinih majki kako bismo u njima istražili pitanja uzajamnosti u odnosima između obitelji i vrtića koji se doimaju asimetričnima, kako bismo istražili elemente pripadanja i demokracije u svakodnevnoj praksi predškolskih ustanova.

Asimetričan odnos

S obzirom na to da je ovo moje prvo dijete, a oni (odgajatelji njezina djeteta) imaju mnogo iskustva, mislim da bih prihvatila njihov savjet, bez obzira na sve. (Neamat²)

Neamat, 23-godišnja računovotkinja, supruga i majka iz Bejruta (Libanon), izrekla je ono što govore mnoge majke.

One odgajateljke vide kao stručnjake čije su savjete 'bez obzira na sve' spremne slijediti. Štoviše, očekivana stručnost profesionalaca je razlog što svoju djecu s radošću dovode u vrtić. U prvim intervjuima eksplicitno spominju da se ne koriste uslugama vrtića samo zato što moraju (da bi mogle pratiti tečaj), već vide i raznovrsne mogućnosti za svoje dijete. Ukratko, više im se sviđa skrb o djeci koja se odvija u okruženjima *drukčijim od onog kod kuće* nego u okruženju koje podsjeća na dom izvan doma. Pored toga, majke su očito svjesne da će, kao majke, biti procijenjene prema tome kako odgajaju svoje dijete. Kako Marie, 31-godišnja samohrana majka iz Demokratske Republike Kongo kaže:

U društvu ili u školi, dijete je slika svoga roditelja. (Marie)

Pritom misli na to da će, kao majka, biti procjenjivana na temelju slike ponašanja vlastita djeteta, budući da je jasno kako za nju 'obrazovanje dolazi prvenstveno od kuće'. Za Fatmatu, 24-godišnju majku koja je pobjegla iz Sierra Leone, to znači da svoje dijete neće uspavljivati njišući ga na leđima kao nekada jer joj je prijatelj rekao da Belgijanci ne cijene takav

pristup majčinstvu. Ukratko, iz ove studije vidimo da je odnos majke i profesionalca fundamentalno asimetričan. Unatoč ovom asimetričnom odnosu, sve majke eksplicitno spominju trenutke uzajamnog odnosa koje posebno cijene. Za Neamat je to bilo kad je odgajateljica, na njezinu molbu, učila njezinu kći da jede voće. Kod kuće je Neamat znala uspavljivati kćer ljuljajući je na rukama. Bila je jako zadovoljna kad je vidjela kako su odgajateljice u vrtiću činile to isto. Treći primjer je da su je odgajatelji pristali



© VBJK - Caroline Boudry

nazivati kada se kći probudi. Tako je Neamat mogla doći malo kasnije, nije morala čekati u vrtiću ili buditi djevojčicu ranije. Fatmati se svidio način na koji su u vrtiću usvojili njezin vremenski ritam prehrane, jer je bila jako zabrinuta zbog sinovljevi prehranbenih navika. Na njezino zadovoljstvo, i ona je vidjela kako su, slično njoj, odgajateljice uzimale njezinog sina na leđa i uspavljivale ga. Marie se svidjelo kako su odgajateljice (izvorno govornice holandskog jezika) redovito govorile francuski s njezinim sinom kad su mislile da nešto nije razumio ili mu je trebala utjeha. Posebno joj se svidjelo kad je odgajateljica pozvala njezinog dečka Kongoanca da otpjeva pjesme s djecom. Za majke imigrantkinje ovo su bili trenuci kad se u asimetričnim odnosima pojavljuje uzajamnost. Obično te majke dobivaju puno savjeta preko raznih sredstava javnog informiranja, pa tako javna sfera ulazi u privatnu sferu doma (savjeti o prehrani, odgoju i obrazovanju i sl.). Ipak u ovim trenucima svjedoče kako njihova privatna sfera ulazi u javni prostor - što bi mogao biti osnovni vid demokracije: privatno iskustvo želi i treba biti dio sfere javnog života. Lako je moguće da su zbog ovih trenutaka uzajamnosti odnosa, majke imigrantkinje ohrabrene ostaviti svoje dijete na skrb 'čudnog' vrtića.

Čudan upit kao eksperiment demokracije

U jaslicama su bili protiv jer je prema-la... oni ne odvikavaju djecu prije druge godine. Ponekad je stave na tutu kad se

probudi, ali je obično prekasno. Vidite, djetetu trebate, kada se probudi, odmah skinuti pelenu i staviti ga na tutu. Ali u jaslicama, na primjer, dijete.... mnoga djeca se bude u isto vrijeme tako da morate riješiti jedno po jedno. Do sada ona nije znala da mora kontrolirati mišiće, a sada mislim da zna. Tako mora naučiti kako se to radi. Tako je većinom prekasno, ali oni pokušavaju... premda se ponekad s tim ne slažu. Ja mislim da je to nevjerojatno, jer je za njih... kad dvogodišnje dijete stavite na tutu, nemate puno odgovornosti. Jer ga ne trebate paziti. Ne morate sjediti, ono mora završiti i javiti vam da je gotovo. Ali X (ime njezinog djeteta) je jako mala, tako da netko mora 'na nju baciti oko'. I nije stvarno logično kad imate 21 dijete. Vidite, tako da ja mislim da je nevjerojatno čak iako to ne rade svaki dan. Činjenica je da to povremeno rade. Mislim da je to nevjerojatno, da. (Neamat)

Neamat se sjeća tog vremena kad je neprestano od osoblja tražila da njezinu osmomjesečnu kći stavljaju na tutu. Očito, ovo je čudan - ali ne i nemoguć - zahtjev, s obzirom na to da je općeprihvaćeno da nije dobro dijete u toj dobi stavljati na tutu. 'Razvojno primjerena praksa' bila bi: objasniti majci zašto je ovakav upit neprimjeren. Iz njezinih riječi možemo vidjeti da je Neamat toga svjesna (*ona je jako mala*) i da zna zašto je njezin upit neprimjeren (*mora kontrolirati svoje mišiće*). Još jedno čitanje njezinog iskaza otkriva da stavljanje tako malog djeteta na tutu zahtijeva indivi-

dualnu pozornost odrasle osobe (*netko mora 'na nju baciti oko'*) u ovom osjetljivom trenutku buđenja. Na jedan način ovo se može promatrati i kao način da Neamat bude prisutna dok je odsutna. Kod trećeg mogućeg čitanja upada u oči koliko Neamat neprestano izražava divljenje i zadovoljstvo (*to je nevjerojatno, da*) činjenicom da osoblje čini nešto usprkos svojim uvjerenjima i to samo zato što ih je Neamat zamolila. To znači da ona u tim trenucima nije više samo crna brojka, nego da se njezino mišljenje uvažava i da ona tu 'pripada'. Biesta (2011.) naglašava nužnost eksperimentiranja procesom demokratizacije u našem društvu, naglašavajući da ga treba promatrati kao proces transformiranja 'privatnih briga' u 'javni problem'. Pitanje je do koje mjere i u kojem obliku privatno 'želim' - ono što žele pojedinci ili grupe - može biti prihvaćeno kao poželjna kolektivna potreba, jer se pojedinačnim željama pridaje pluralitet.

1 Opširniji pregled ove studije objavljen je u European Early Childhood Education Research Journal Volume 17, Issue 2, može se pronaći i na www.eecera.org 2 Sva imena su promijenjena kako bi se osigurala anonimnost.

Michel Vandenbroeck je profesor na Odsjeku za socijalni rad Sveučilišta u Ghentu, Belgija. michel.vandenbroeck@ugent.be

Griet Roets je istraživač na poslijediplomskom studiju na istom Odsjeku. griet.roets@ugent.be